

Bezbariérovost ve Zlíně z pohledu osob s tělesným postižením na invalidním vozíku

Zuzana Hanzelková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana HANZELKOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Bezbariérovost ve Zlíně z pohledu osob s tělesným postižením na invalidním vozíku.**

Zásady pro vypracování:

Shromažďování a studium odborně orientované literatury.

Zpracování teoretických východisek z oblasti bezbariérovosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHALÁNKOVÁ, J. Desatero kontaktu s osobami se zdravotním postižením. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.

ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., ŠTECH, S. Psychologie handicapu. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-929-4.

VÍTKOVÁ, M. Somatopedické aspekty. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ivana Marášková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4.2010

Stanislav Bavař

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Má bakalářská práce se zabývá technickou i sociální bezbariérovostí ve městě Zlín. Konkrétně je zaměřena na osoby s tělesným postižením na invalidním vozíku a jejich pohled na bezbariérovost.

Teoretická část je zaměřena na osoby s tělesným postižením (popis jednotlivých typů tělesných postižení, vybrané kompenzační pomůcky pro tělesně postižené osoby, kvalita života těchto osob) a stručný popis technické a sociální bezbariérovosti. Dále zde uvádím konkrétní kroky města Zlína pro odstranění bariér ve městě.

Cílem výzkumu v praktické části je odpovědět na otázku, jak bezbariérovost ve Zlíně vnímají osoby na invalidním vozíku.

Klíčová slova: tělesné postižení, kompenzační pomůcka, kvalita života, bezbariérovost, sociální bariéry

ABSTRACT

My thesis deals with technical and social accessibility of the town of Zlin. In concrete it is focused on disabled people on wheelchairs and their view on accessibility.

Theoretical part is connected with people with different disabilities (description of the types of the handicap, some of the compensation tools, quality of life of disabled) and it includes a brief description of technical and social accessibility. It is followed by the review of concrete steps provided by the town of Zlin to overcome the barriers in the town.

The aim of the research in practical part was to answer the question how is accessibility of Zlin viewed by people on wheelchair.

Keywords: handicap, compensation tools, quality of life, accessibility, social barriers

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Ivaně Maráškové za cenné rady, ochotu a laskavý přístup při vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji svým respondentům za vstřícnost a čas, který věnovali mému výzkumu.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OSOBY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	12
1.1 TYPY TĚLESNÝCH POSTIŽENÍ (PORUCH HYBNOSTI)	12
1.2 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY PRO OSOBY S PORUCHOU HYBNOSTI.....	16
1.2.1 Osobní kompenzační pomůcky	16
1.2.2 Ostatní kompenzační pomůcky	18
1.3 KVALITA ŽIVOTA A INTEGRACE TĚLESNĚ POSTIŽENÝCH JEDINCŮ.....	19
2 BEZBARIÉROVOST	20
2.1 TECHNICKÁ BEZBARIÉROVOST	20
2.2 SOCIÁLNÍ BEZBARIÉROVOST	23
3 KROKY K BEZBARIÉROVÉMU ZLÍNU	27
3.1 TECHNICKÁ BEZBARIÉROVOST	27
3.2 SOCIÁLNÍ BEZBARIÉROVOST	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 PROJEKT VÝZKUMU	33
4.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	33
4.2 PŘEDPOKLADY VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	33
4.3 DRUH A METODY VÝZKUMU	34
4.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	35
5 PRŮBĚH VÝZKUMU	38
5.1 ČASOVÝ HARMONOGRAM.....	38
5.2 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	38
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU	39
6.1 ÚŘEDNÍ BUDOVY	39
6.2 RESTAURAČNÍ ZAŘÍZENÍ	42
6.3 BUDOVY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	45
7 ZÁVĚRY VÝZKUMU	48
7.1 ÚŘEDNÍ BUDOVY	48
7.2 RESTAURAČNÍ ZAŘÍZENÍ.....	49
7.3 BUDOVY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

Vztah společnosti k tělesně postiženým lidem nebyl nikdy rovnocenný. Jednoduše řečeno, „zdraví“ lidé nikdy nebrali osoby s jakýmkoliv druhem tělesného postižení jako sobě rovné. Bylo tomu tak v minulosti a je tomu tak dodnes. Ačkoliv by si obyčejný člověk, laik, řekl, že čím společnost ve vývoji postupuje dál, tím se i automaticky zlepšují podmínky života tělesně postiženého, je tomu právě naopak. Životní styl lidí dnešní doby se stále zrychluje, člověk neustále někam spěchá a nevídá si okolí, natož pak toho, že jsou kolem i lidé, kteří jsou nějakým způsobem handicapováni, ať už tělesně či mentálně, a je třeba jim podat pomocnou ruku. Ovšem jen do té doby, než oni sami skončí z jakéhokoliv důvodu upoutání na invalidním vozíku. To si teprve člověk začne uvědomovat, že je něco špatně, a že on sám najednou potřebuje pomoc, bez které se neobejde.

V současnosti existuje spousta občanských sdružení, různých institucí a programů na pomoc lidem na invalidním vozíku, ať už se jedná o pomoc materiální či duchovní. Případámi, že i města se předhánějí, které z nich je více bezbariérové a umožňuje tím svým handicapovaným obyvatelům lepší podmínky života. Takovéto „předhánění se“ ve větší a lepší bezbariérovosti je určitě dobré, ale splňuje vůbec svůj účel nebo je to jen „na oko“, pro lepší pocit města?

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na bezbariérovost ve městě Zlín z pohledu osob na invalidním vozíku, a to nejen na tu technickou, ale i sociální. Cílem mého výzkumu je podhalit, jak tito lidé bezbariérovost ve Zlíně vnímají a jestli bezbariérovost technická opravdu splňuje svůj účel.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM

„Tělesná postižení jsou přetrvávající nebo trvalé nápadnosti, snížené pohybové schopnosti s dlouhodobým nebo podstatným působením na kognitivní, emocionální a sociální výkony“ (Renotierová, Ludíková, 2006, s. 212).

Tělesně postižená osoba je definována jako osoba, která je postižená defekty pohybového a nosného ústrojí (kostí, kloubů, svalů aj.) nebo poruchou nebo poškozením nervového ústrojí, pokud se projevuje poruchou hybnosti. Hlavním znakem je celkové či částečné omezení hybnosti (omezení chůze apod.), které osobám s tímto postižením způsobuje velké obtíže v běžných, každodenních činnostech. Ke zmírnění tohoto postižení slouží různé speciální pomůcky, jako je například invalidní vozík (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). Podle psychologického hlediska můžeme říci, že jakékoliv postižení se neprojevuje jen poruchou funkcí jednoho orgánového systému, ale ovlivní rozvoj celé osobnosti postiženého (Vágnarová, 2004).

1.1 Typy tělesných postižení (poruch hybnosti)

Omezenou hybnost člověka můžeme podle Sováka (1980) označit jednak jako prvotní, jednak jako druhotnou. Prvotní omezení hybnosti označuje jako následek přímého postižení neuroefektoru, tzn. postižení hybného ústrojí v periferní části, např. amputací, zmrzačením, vývojovými vadami, apod. Při druhotném postižení zůstává hybné ústrojí bez patologických změn, ale hybnost je omezena z jiných příčin. Mohou to být důsledky například chorob srdečních, revmatických, kostních apod.

Renotierová a Ludíková (2006) člení tělesná postižení na:

- vrozené (jejich příčinou jsou poruchy vývoje v prenatální, perinatální nebo raně postnatální době),
- získané po úraze (například po autonehodě, zasažením elektrickým proudem, výbuchem munice apod.),
- získané po nemoci (například po revmatickém onemocnění, dětské infekční obrně, Perthesově nemoci, myopatii apod.).

Monatová (In Vítková, 2006) uvádí dvě skupiny pohybových vad, a to poruchy vrozené (do kterých patří i poruchy dědičné) a poruchy získané. Poruchy hybnosti můžeme také rozdělit

podle postižené části těla na skupiny centrálních a periferních obrn, deformace, malformace a amputace (Vítková, 2006).

Dětská mozková obrna (DMO)

Tichý (In Vítková, 2006, s. 41) definuje DMO jako: „syndrom nepokračujícího postižení nezralého mozku“. Je to především porucha hybnosti i jejího vývoje díky poškození mozku, ke kterému došlo v době prenatalní, perinatální nebo raně postnatální (Kraus, Šandera, 1964). Nejvýrazněji se zde projevuje postižení motoriky, ale výjimkou nejsou ani postižení smyslová a mentální. Nejtypičtějšími znaky DMO jsou tělesná neobratnost (především v jemné motorice), těkavost, nesoustředěnost, střídání nálad, opožděný vývoj řeči a její vady, neklid, nerovnoměrný vývoj (Vítková, 2006).

Členění DMO podle Vágnerové (2004):

- spastické formy:
 - diparetická
 - hemiparetická
 - kvadraparetická
- dyskineticko-dystonická forma (také označována jako extrapyramidová varianta)
- ataktická, mozečková forma

Úrazová onemocnění mozku a míchy

Jak již název napovídá, jedná se o onemocnění vznikající při úrazech, například při auto-nehodách, při pádu z výšky nebo při sportu. Do této skupiny patří především otřes mozku a obrna míchy.

Nejlehčí formou otřesu mozku je komoce (dělená na lehkou, střední a těžkou), těžší formou je komprese (stlačení mozku), za nejtěžší formu je považována kontuze (zhmoždění mozku). (Vítková, 2006)

Obrny míchy se dělí podle toho, v jaké výši je mícha postižena na spastickou kvadraparézu až kvadruplégií s poruchou čítí a na spastickou paraparézu až paraplégii dolních končetin (Kraus, Šandera, 1964).

Zánětlivá onemocnění mozku, mozkové nádory, mozkové příhody

Mezi mozkové záněty patří například akutní roztroušený zánět mozku, akutní zánět mozečku, zánět mozku po očkování proti neštovicím, klíšťový zánět mozku (Kraus, Šandera, 1964). Po mozkových nádorech může kromě následků v pohybové oblasti vzniknout porucha v oblasti řeči (tzv. afázie), která se dělí na senzoricou a motorickou (Klenková In Vítková, 2006). Po mozkové příhodě, která vzniká díky krvácení do mozku, dochází podle zasažení hemisféry k levostranné či pravostranné hemiparéze až hemiplegii (Vítková, 2006).

Dětská obrna

Je to prudké infekční onemocnění, vyskytující se po celém světě, které nejčastěji postihovalo děti předškolního věku a zanechávalo na nich těžké následky či dokonce trvalou invaliditu. Ve své první fázi má dětská obrna příznaky lehké chřipky, ve druhé fázi ovšem nastupují vysoké horečky s příznaky podráždění mozkových blan. V nedávné době se objevil nový termín **postpoliomyelitický syndrom**, jímž jsou zasaženy nejvíce osoby, které původně překonaly těžkou paralytickou formu polio (Vítková, 2006).

Ochrnutí periferních nervů

K této obrně dochází ve většině případů po úrazu horní či dolní končetiny, přičemž dojde k přerušení či zhmoždění nervu na končetině (Vítková, 2006). Dále může být příčinou zánětlivé onemocnění (například při chřipce), metabolická příčina (například cukrovka) nebo toxické působení (například alkoholem nebo při otravě olovem). (Kraus, Šandera, 1964)

Degenerativní onemocnění mozku a míchy

Tato skupina onemocnění je charakteristická tím, že se postupně rozpadají a zanikají nervové buňky v nervových drahách. Mezi tyto nemoci, jež se projevují až v průběhu života, patří mimo jiné **mozečková heredoataxie**, také nazývána jako Senator-Marieova choroba, která je dědičná. Dalším onemocněním v této skupině je **roztroušená skleróza mozkomíšní**, která se projevuje nejvíce u mladších dospělých a je považována za těžké postižení. Za zmínku stojí také degenerativní onemocnění míchy, tzv. **Friedreichova heredoataxie**, jež se začíná vyskytovat většinou mezi 6.-10. rokem života dítěte a mezi charakteristické příznaky patří deformita nohou (Vítková, 2006).

Deformace, malformace a amputace

Do skupiny deformací patří jak vady vrozené, tak i vady získané. Mezi vrozené vady řadíme zejména **vývojové deformity lebky, kloubů, svalů a končetin**. Nejčastějšími získanými deformacemi jsou pak **Perthesova choroba** a **nesprávné držení těla** (některé druhy skolióz a kyfóz). (Vítková, 2006)

Vrozené vykloubení kyčlí

Toto postižení, které může být jednostranné nebo oboustranné, bývá projevem nedostatečného vývoje kyčelních kloubů, úplným vykloubením hlavice, popřípadě jen částečným vykloubením hlavice (Vítková, 2006).

Perthesova choroba

Tato získaná deformace se vyznačuje postižením hlavice stehenní kosti a jako největší pravděpodobná se zdá příčina poškození cév, které mají za úkol vyživovat právě tuto hlavici (Vítková, 2006).

Nesprávné držení těla

Jak už jsem zmínila výše, patří sem některé druhy skolióz a kyfóz a jedná se o deformaci získanou.

Progresivní svalové dystrofie

Tato porucha (také nazývaná **myopatie**) se nachází přímo ve svalu a vzniká díky podnětu metabolických a dědičných poruch. Celých 50 % lidí se svalovou chorobou mají právě tento typ onemocnění (Vítková, 2006).

Specifickým svalovým onemocněním je **Duchennova svalová dystrofie**, která postihuje téměř výlučně chlapce (Vítková, 2006).

Malformace

Tato porucha patří do vrozených vývojových vad a znamená patologický vývin různých částí těla. Nejčastěji to ovšem bývají končetiny. Malformace mohou být buď **amelie** (částečné chybění končetiny) nebo **fokomolie** (končetina navazuje na trup). (Vítková, 2006)

Amputace

Amputace znamená umělé odnětí části končetiny od trupu a podle Eise (In Vítková, 2006) k ní dochází díky úrazu (například při poranění elektrickým proudem, při sportu, při auto-nehodě atd.), přímo při něm nebo bezprostředně po něm.

1.2 Kompenzační pomůcky pro osoby s poruchou hybnosti

Osoby, jež trpí nějakou poruchou hybnosti (ať už dočasnou nebo trvalou), jsou oproti zdravým lidem znevýhodněni ve spoustě směrů. Kompenzační pomůcky jim mají dopomoci vyrovnat se se svým handicapem v technické oblasti a vykonávat své potřeby a jiné aktivity pokud možno s co nejmenší závislostí na druhé osobě. Kompenzačních pomůcek a jejich typů existuje nepřehledné množství a lze je členit z mnoha různých hledisek. V žádném případě je nelze všechny vyjmenovat, proto zde popíšeme jen ty základní.

1.2.1 Osobní kompenzační pomůcky

Invalidní vozíky

Tato pomůcka se dělí v první řadě podle toho, zda je na mechanický či elektrický pohon. Výrobci invalidní vozíky přizpůsobují tomu, zda budou užívány v interiérovém nebo exteriérovém prostředí, zda je budou užívat děti, mládež či dospělí lidé a samozřejmě mnoha dalším kritériím. Součástí invalidního vozíku je pevná nebo skládací konstrukce. Podle funkce, ke které slouží, je můžeme rozdělit na:

- mechanické vozíky (Příloha P I – obr. 1) – dětský, mechanický, pákový, multifunkční polohovací, polohovací
- elektrické vozíky (Příloha P I – obr. 2) – skládací, s elektrickým zvedáním sedačky, exteriérový polohovatelný
- speciální – sportovní (Příloha P I – obr. 3), hygienické, transportní (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Použití určitého typu invalidního vozíku závisí především na druhu postižení jedince a dále na účelu, ke kterému ho chce použít. Pokud má osoba postiženy dolní i horní končetiny (například při DMO), bude upřednostňovat spíše elektrický vozík, který se ovládá pomocí joysticku. Osobě s postižením pouze dolních končetin bude stačit vozík mechanický, na

kterém se pohybuje pomocí horních končetin. Samozřejmě jak mechanický, tak i elektrický invalidní vozík mají své výhody i nevýhody. Elektrický vozík je díky motoru (jež vozík pohání) o mnoho těžší než vozík mechanický, proto je mnohem komplikovanější (ne-li nemožné) dostat se s ním i přes malé překážky (například jeden schod). Naproti tomu vozík mechanický je náročný na fyzickou kondici, pokud jeho uživatel nemá doprovod. Pro specifické situace, jako je například sport, si uživatel vezme vozík k tomuto účelu upravený.

Berle, hole, chodítka a kozičky

Tyto pomůcky slouží k nacvičování chůze a k samostatnému pohybu osob s poruchou hybnosti v dolních končetinách.

Berle a hole řadíme do skupiny rehabilitačních prostředků s opěrnou funkcí, přičemž hole se dále ještě dělí na jednobodové a vícebodové (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Mezi nejvíce užívaná chodítka patří chodítka čtyřbodová, která jsou nepojízdná, dále chodítka dvoukolová (Příloha P I – obr. 4), tříkolová, čtyřkolová, která pojízdná jsou. Často mívají košík, brzdy a sedátko (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Sedačky, židle, křesla a vozíky do/na vany/sprchy

Všechny tyto pomůcky patří mezi hygienické rehabilitační prostředky a mají za úkol zvýšit bezpečnost a zjednodušit jedinci vykonávání osobní hygieny (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Sedačky do a na vany (Příloha P I – obr. 5) jsou opatřeny většinou madly a držáky pro větší bezpečnost při přesunu do/z vany. Pro plynulý přesun na sedačku ve vaně je dobré použít výškově nastavitelnou židli (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Sedačky, židle, křesla a vozíky do sprchy jsou vhodné pro uživatele, kterým přesun do vany činí problém nebo kteří vanu nemají. Jejich výhodou je, že mohou mít i kolečka, což usnadňuje přístup do sprchy (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Pomůcky denní potřeby

Tyto pomůcky mají za úkol usnadnit handicapovanému činnosti běžného života, jako je oblékání, otevírání konzerv, česání se apod.

Pomůcky denní potřeby dělíme například takto:

- pro oblékání – oblékací hůl s lžící na boty, zouvák na boty, navlékač ponožek, plastové madlo zipu, zapínač a odepínač knoflíků atd.
- pro osobní hygienu – mycí houba s rukojetí, hřeben na vlasy s rukojetí, kartáč na chodidla s přísavkami atd.
- do domácnosti – držák na hrací karty, podavač, držák na knihu, otočný sedací disk, stolní stříhátko na nehty atd.
- do kuchyně a na jídlo – kuchyňský nůž s kolmou rukojetí (Příloha P I – obr. 6), otvírač konzerv, kuchyňské prkénko s okrajem a zarážkou, štetka na nádobí s úchytem atd.

1.2.2 Ostatní kompenzační pomůcky

Schodištní plošiny

Mohou být buď šikmé, jejichž kolejnice se dají přizpůsobit všem změnám směru či sklonu schodů nebo svislé (hydraulické). Všechny plošiny slouží k překonání schodišť, a to jak uvnitř budov, tak i venku (Renotierová, Ludíková, 2006).

Rampy a lyžiny

Rampy (Příloha P I – obr. 7) jsou určeny k překonávání bariér, jakými jsou prahy, vchody do budov, obrubníky, dva až tři schody atd. Slouží také jako nájezd elektrického vozíku do prostoru automobilu zadními dveřmi (Renotierová, Ludíková, 2006).

Schodolez

Je určen k překonání schodiště tam, kde není plošina. Existují dva typy – s obsluhou druhé osoby (Příloha P I – obr. 8) a s obsluhou uživatele (Renotierová, Ludíková, 2006).

Scalamobil

Toto zařízení (Příloha P I – obr. 9) je připevněno přímo k vozíku a využívá se zejména na úzkých točitých schodištích a tam, kde není plošina a nedá se použít schodolez (Renotierová, Ludíková, 2006).

1.3 Kvalita života a integrace tělesně postižených jedinců

Kvalita života je nepřímo závislá na našem tělesném i psychickém zdraví, ale záleží na každém jedinci, co si pod kvalitou života představuje. Podle Bergsma a Engela (In Křivoňavý, 2002) je to „soud (chápáno v logickém smyslu slova) – jde o subjektivní soud (úsuděk). Ten je výsledkem porovnávání a zvažování více hodnot. Kvalita sama je hodnotou, je zážitkovým (experienciálním) vztahem, reflexí (výsledkem zamyšlení) nad vlastní existencí. Je nesourodým srovnáním a motivací (hybnou silou) žítí“. Podle Jesenského (2000) tvoří kvalitu života velká škála činitelů, jež umožňují handicapovaným lidem žít jak integrovaně, tak i segregovaně, tedy v minoritní specifické skupině. Tyto činitele můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní činitele patří jejich psychické a somatické vybavení evokované defektem, defektivitami, disaptibilitou, poruchou a handicapem. Vnějšími činiteli jsou podmínky žití handicapovaného jedince v oblasti přírodně ekologické, pracovní a ekonomické, společensko-kulturní, výchovně vzdělávací a materiálně technické.

Podle Kábeleho et al. (1992) se názor společnosti na tělesně postižené utváří zároveň s rozvojem společnosti a je závislý na vývoji myšlení, na stavu morálky, ale také na politice v dané společnosti. Na druhou stranu tělesně postižený jedinec působí na své okolí také tím, jak své postižení prožívá on sám, jaké nachází způsoby řešení dané situace a jak tato řešení ovlivňují jeho samého (Vágnerová, Hadj-Moussová, Štech, 2004).

Dnešní společnost se snaží o zařazení co největšího počtu tělesně postižených jedinců mezi zdravou populaci a poskytnout jim stejné možnosti (vzdělání, přípravu na povolání apod.), aby se mohli co nejvíce osamostatnit a byli nezávislí na druhé osobě (Čechová, Mellanová, Rozsypalová, 1999).

2 BEZBARIÉROVOST

Bezbariérovým prostředím můžeme nazvat takové prostředí, které je z pohledu možnosti dobrého pohybu a orientace dostupné každému člověku bez rozdílu (Filipiová, 2002).

Je třeba ale vzít na zřetel, že existují dva typy bezbariérovosti a to technická bezbariérovost, které si můžeme všimnout v úředních budovách, v restauracích, na zastávkách městské hromadné dopravy, před přechodem pro chodce, ve vstupu do obchodu atd. a sociální bezbariérovost, která na první pohled už tak viditelná není.

2.1 Technická bezbariérovost

V této podkapitole se vzhledem ke svému výzkumu budu zabývat technickou bezbariérovostí ve stavbách dostupných pro veřejnost, jako jsou obchody, stavby pro kulturu, úřední budovy atd., dále chodníky a zastávkami městské hromadné dopravy (MHD). Technickou bezbariérovostí, její tvorbou, jak postupovat v jednotlivých fázích plánovací a projektové dokumentace se zabývá Stavební zákon č. 50/1976 Sb. (o územním plánování a stavebním řádu) ve znění pozdějších předpisů č. 103/1990 Sb., zákona ČNR č. 425/1990 Sb., zákona č. 262/1992 Sb., zákona č. 43/1994 Sb., zákona č. 19/1997 Sb. a zákona č. 83/1998 Sb. Dále se jí zabývá Vyhláška č. 132/1998 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona, Vyhláška č. 137/1998 Sb. o obecně technických požadavcích na výstavbu, Vyhláška č. 369/2001 Sb. Ministerstva pro místní rozvoj ze dne 4. října 2001 o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace.

Bezbariérové město je komfortnější nejen pro vozíčkáře, ale i pro „zdravou populaci“, pro maminky s kočárky, pro seniory atd. Většina lidí si raději vybere cestu po chodníku, na který nemusí vstupovat přes vysoký obrubník.

Vstupy do budov

Touto problematikou se zabývá vyhláška č. 369/2001 Sb. a zahrnuje v sobě objekty občanské vybavenosti, a to jak objekty navrhované, tak i rekonstruované (Filipiová, 2002).

Před vstupem do budovy by měla být rovná, manipulační plocha, jejíž velikost se určuje podle několika ukazatelů, mezi něž patří například směr otevírání dveří. Vodorovná plocha se může vytvořit tzv. hrobečkem, kde se část chodníku před vstupem do objektu zvedne.

Dalším řešením je rampa (samozřejmě by měl být povrch z protiskluzového materiálu), která se vybuduje podél budovy. Hrobeček či rampu je možné vytvořit do výšky 25 centimetrů. Při vstupech s rozdílem větším než 25 centimetrů musí být na rampě vytvořeno vhodné zábradlí nebo zvýšený obrubník, který má za úkol zabránit sjetí vozíku z rampy. Možným řešením je i vybudování šikmé schodišťové plošiny či hydraulické vertikální plošiny. Na některých místech je vyžadována obsluha personálu (Filipiová, 2002).

Ve všech veřejných budovách, kde je WC, musí být umístěno a vytvořeno tak, aby bylo vozíčkářem jednoduše dostupné a použitelné. To znamená, že musí mít i určité parametry dané zákonem. U většího počtu bezbariérových záchodů je doporučeno WC upravit na pravé a levé kabiny. V menších prostorách lze upravit WC, které je určeno pro obě pohlaví a je umístěno v dámském oddělení (Skopec, 2005).

Veřejnosprávní a administrativní budovy

Do těchto budov zahrnují zejména městské (obecní) úřady, pošty a banky. Ve všech těchto budovách se musí počítat s pohybem vozíčkářů, proto se prostory budov musí jejich možností přizpůsobit. Často se zapomíná na relativní drobnosti, jako je například vhodný stůl k jednání s personálem úřadu, vyvěšení informací ve správné výšce atd. Informace (zvláště informace o rozmístění jednotlivých útvarů, částí a odborů) musí být v takové výšce, aby si je vozíčkář mohl bez problémů přečíst a zorientovat se v nich. Přepážky v bankách, na poštách a na úřadech by měly být takové, aby umožnili vozíčkáři bezproblémový přístup a podjetí přepážky (stolu), aby se vozíčkář pohodlně dostal až ke kraji přepážky či stolu (Filipiová, 2002).

Kulturní budovy

U kulturních staveb máme na mysli především divadla, kina a galerie. V hledištích divadel i kin musí být na rovné ploše vyhrazena minimálně dvě místa pro invalidní vozík. Ty musí být přístupné zezadu. Pokud je hlediště stupňovité, musí být před místem pro invalidní vozík zábranka, která zabráni případnému sjetí vozíku. Výhodou je, pokud jsou některá sedadla mobilní a dají se v případě potřeby odstranit. Tímto se vytvoří další místa pro osoby na invalidních vozících (Filipiová, 2002).

Budovy obchodů a restaurací

Všechny obchody musí mít rozměry průchozích prostorů a šířky mezi jednotlivými regály takové, aby vozíčkář mohl nakupovat a pohybovat se po obchodě pohodlně. Alespoň u

jedné pokladny musí být zajištěn pohodlný průjezd invalidního vozíku (Skopec, 2005). V restauracích a ostatních budovách určených pro veřejné stravování se musí dodržet průchozí šířka mezi stoly taková, aby se vozičkář k vybranému stolu dostal bez problémů. Stoly a ostatní nábytek v budovách pro veřejné stravování by měly být vybrány i s ohledem na handicapované osoby a jejich potřeby (Filipiová, 2002).

Budovy pro sportovní aktivity a tělovýchovu

Ať už je osoba na invalidním vozíku v pozici diváka či sportovce, musí být pro ni tyto stavby přístupné. Například v šatnách tělocvičen musí být alespoň jedna sprcha uzpůsobena vozičkářům. Přístupnost bazénů je řešena buď přímo stavebně (výška hladiny vody v bazénu je v jedné rovině s výškou sedáku invalidního vozíku) nebo pomocí různých zvedacích zařízení. Ty mohou být přemístitelné. V místě zvedacího zařízení i v okolí celého bazénu musí být protiskluzový povrch (Skopec, 2005).

Budovy sociální a zdravotnické péče

Mezi tyto stavby patří především speciální ústavy (domovy důchodců, ústavy sociální péče, léčebny dlouhodobě nemocných, hospice, domy s pečovatelskou službou), lázeňské budovy, jesle, léčebné ústavy, ambulance, nemocnice, lékárny, polikliniky apod. Ve všech vyjmenovaných budovách je třeba počítat s postiženou osobou nejen jako s klientem, ale také jako se zaměstnancem, pro kterého je třeba prostory upravit. V nemocnicích musí být cca 5% pokojů upravených pro osoby na invalidním vozíku, včetně hygienického zázemí. Při budování bezbariérovosti v budovách sociální péče se musí počítat s pohybem postižených osob po celé budově, proto je třeba upravit jednotlivé pokoje, hygienická zařízení, chodby, jídelny, vstupy atd. Například na stěnách chodeb musí být ve výšce 90 centimetrů umístěna madla a dveře do pokojů se vždy kvůli bezpečnosti musí otevírat dovnitř (Filipiová, 2002).

Budovy dočasného ubytování

V těchto budovách musí být osobám na invalidním vozíku přístupný alespoň jeden pokoj nebo 1% pokojů. Hygienické zařízení by mělo být v minimálně 5% pokojů vyřešeno tak, aby WC i koupelna byly sloučeny do jedné místnosti. Tím se získá větší manipulační prostor pro invalidní vozík. Dveře hygienického zařízení musí být otevírány ven z koupelny (Filipiová, 2002).

Školy

Je zcela nezbytné, aby budovy škol byly přístupné všem osobám bez ohledu na tělesnou zdatnost. Škola se musí technicky přizpůsobit potřebám jak žáků, tak i pedagogů na invalidním vozíku. Je vhodné, aby na každém patře bylo alespoň jedno bezbariérové WC a v případě, že má škola více pavilonů, tak i v každém pavilonu (Filipiová, 2002).

Chodníky

Jedním z kritických míst na městských komunikacích jsou přechody z chodníku na vozovku. Výškový rozdíl mezi úrovní chodníku a vozovky by neměl být vyšší než dva centimetry, v opačném případě hrozí osobám na invalidním vozíku jejich vyklopení. Často se můžeme setkat s jednoduchým řešením, které ovšem není zcela ideální, a tím je pouhé zkosení obrubníku. Takovýto obrubník ale není pro osobu na invalidním vozíku překonatelný, opět hrozí nebezpečí vyklopení. Nejvhodnější je sklon 1:12, což je 8,33% (Filipiová, 2002).

Zastávky MHD

Není už v dnešní době výjimkou, že po městech jezdí bezbariérové prostředky MHD, kterým jsou přizpůsobeny i nástupní místa (ostrůvky) a jejich doplňky, jakými jsou například informační tabule. Ostrůvky by měly být z důvodu bezpečné manipulace s invalidním vozíkem široké alespoň 2 metry. Důležitá je také výška informačních tabulí. Jejich dolní hrana by měla být 100 centimetrů a horní hrana by neměla přesáhnout 160 centimetrů, a to s ohledem na horizont osoby na invalidním vozíku (Filipiová, 2002).

2.2 Sociální bezbariérovost

V naší společnosti se i přes letitou snahu o integraci tělesně postižených jedinců můžeme téměř denně setkat se sociálními bariérami. Sociálními bariérami máme na mysli dysfunkční vztahy a vnímání zdravé populace a osob s určitým handicapem a naopak. Tyto sociální bariéry vznikají především díky vzhledové odlišnosti osob s určitým handicapem a zdravé populace. Sovák (1980) považuje za základní problém vzájemný poměr socializace a segregace, což je vyloučení či vydělení ze společnosti.

Maříková, Petrušek, Vodáková (1996) uvádí socializaci jako komplexní proces, v jehož průběhu se jedinec jako biologický tvor stává díky sociální interakci a komunikaci s dalšími jedinci sociální bytostí, která je schopna se chovat jako člen skupiny či společnosti.

Podle Kábeleho et al. (1992) se socializační proces vytváří hlavně v průběhu mezilidských vztahů. Společnost buduje jedincovu osobnost a přetváří ho z bytosti biologické na bytost společenskou. Výsledkem socializačního procesu je sociální adaptace jedince. Průcha, Walterová, Mareš (2003) popisují sociální adaptaci jako „druh adaptace (přizpůsobení) jedince nebo sociální skupiny na nové nebo změněné sociální prostředí“. Socializace se realizuje především sociálním učením, komunikací, interakcí a nátlakem a rozumíme jí celoživotní proces, v němž si člověk osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, vědomosti, hodnoty, kulturu a začleňuje se do společnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). Začlenění osoby na invalidním vozíku do společnosti neznamena jen jeho učení a vychovávání, ale také vychovávání zdravé populace k tomu, aby s postiženými jedinci uměla žít a porozumět jejich potřebám, jejich zvláštnostem, aby postižení jedinci mohli žít plnohodnotný život (Čechová, Mellanová, Rozsypalová, 1999).

Pro úspěšnou socializaci postiženého jedince do společnosti je důležité vymezit obsah speciální výchovy, v němž se zdůrazňuje především odstranění nebo alespoň potlačení příčin a důsledků defektivity a formování osobnosti postiženého jedince v jeho možnostech (Kábele et al., 1992). Aby se osoba na invalidním vozíku mohla plně socializovat, je třeba s ní jednat důstojně. Často se stává, že objekt, který chce osoba na invalidním vozíku navštívit, je sice označen jako bezbariérový, ovšem tento bezbariérový vstup mnohdy znamená, že osoba musí projít zásobovacím dvorem či se musí do budovy přepravit nákladním výtahem, ve kterém se kromě lidí přepravují i odpadky. To důstojné rozhodně není (Filipiová, 2002). Socializace handicapovaných osob není jednoduchá. Je to celoživotní proces, ve kterém se handicapovaný jedinec i při dosažení společenské integrace dostává do situací, v nichž potřebuje pomoc zdravých lidí (Kábele et al., 1992). Ve chvíli, kdy osoba na invalidním vozíku požádá o pomoc, mnoho ze zdravých lidí netuší, jak se chovat, jak mu pomoci atd. Proto Bendová (2007) sestavila Devatero zásad pomoci člověku na vozíku:

1. Nikdy nerozhodujte za osobu na invalidním vozíku, především jedná-li se o něco z jeho soukromé osobní oblasti.
2. Když potkáte na procházce spolu s osobou na invalidním vozíku známého, který si s Vámi začne povídat, je důležité si k vozíčkáři stoupnout tak, aby se bez vyvracení krku mohl s Vámi podílet na rozhovoru.

3. Manipulujete-li jako doprovodná osoba vozíkem s osobou s tělesným postižením při návštěvě představení, obchodního domu, restaurace atd., jed'te velmi opatrně. Pro osobu na invalidním vozíku je velmi nepříjemné, když vjede kolem se pohybujícím lidem na nohy, aniž by tomu mohla nějak zabránit.
4. Při nákupu si musí osoba na invalidním vozíku sama říct, co by chtěla, neboť se často stává, že v takovýchto situacích se prodavači často obracejí na její doprovod.
5. Při nakupování je téměř nemožné, aby doprovod osoby na invalidním vozíku manipuloval zároveň s invalidním a nákupním vozíkem. Výhodné je v takových případech použít malou plochou krabici na ukládání zboží, kterou položíme vozíčkáři na klín.
6. Ve všech situacích je důležité myslet na to, že osoba na invalidním vozíku má jiný zorný úhel než jeho doprovod. Když vozíčkáře chcete na něco upozornit, skloňte se, abyste zjistili, zda je to vidět i z jeho pohledu.
7. Povídání si s doprovodem je pro osobu na invalidním vozíku vždy únavné, pokud musí otáčet hlavu nahoru a dozadu. Při troše cviku lze ale kráčet vedle invalidního vozíku a tlačit za opěrku rukama.
8. Během manipulování s invalidním vozíkem je důležité respektovat určitá bezpečnostní pravidla. Nevystavovat osobu na invalidním vozíku ani doprovázející osobu nebezpečí úrazu a zbytečným stresovým situacím, jakými jsou například přecházení ulic s velkým provozem, jízda ze svahu atp.
9. Pokud se stane, že zůstane u osoby na invalidním vozíku stát dítě, dejte vozíčkáři možnost si s dítětem promluvit, aby ztratilo rozpaky před někým, kdo vypadá „jinak“.

Zdraví lidé mívají na tělesně postižené jedince nižší nároky a očekávání. Lidé na invalidním vozíku bývají často podceňováni a hodnoceni jako lidé na nízké úrovni, i když tomu tak vůbec nemusí být. Ve zdravé populaci vzbuzují tělesně postižení jedinci často extrémní postoje, které se projevují izolovaností, odmítáním, posměchem nebo naopak ochraňováním a přehnanou péčí. Žádnou z těchto variant tělesně postižený jedinec ovšem není ochoten přijmout, protože by to znamenalo, že je postižený i sociálně (Vágnerová, 2004).

Vágnerová (2004) uvádí čtyři odlišnosti v neverbální komunikaci, díky kterým se může ještě více prohloubit bariéra při přímém kontaktu zdravého jedince s jedincem postiženým. Jako první uvádí vzhled zevnějšku, který může komunikaci ovlivnit již předem. Druhou odlišností jsou mimické projevy. Postižený jedinec může mít o komunikaci zájem, přestože to v jeho mimice nelze rozpoznat. V důsledku některých ochrnutí v obličejí může dojít ke zkreslení celkového hodnocení postiženého zdravým jedincem. Další odlišností jsou pantomimické projevy, které se projevují podobně jako mimika. Nezkušený zdravý jedinec má tendenci v nich hledat informační význam. Poslední odlišnost je vzájemné postavení komunikujících partnerů, stojícího zdravého jedince a jedince sedícího na invalidním vozíku. Stojící člověk automaticky zaujímá vůči sedícímu nadřazené postavení, což může negativně ovlivnit vzájemnou konverzaci.

Společnost by tělesně postiženého jedince měla brát jako rovnocenného partnera, což ovšem vyžaduje, aby zdraví lidé například věděli, že se mají vyvarovat projevů soucitu, lítosti, nelibosti či naopak nadměrných sympatií (Kábele et al., 1992).

3 KROKY K BEZBARIÉROVÉMU ZLÍNU

Jako snad každé město, i Zlín se snaží usnadnit žití a pohyb ve městě nejen zdravým spoluobčanům, ale i jakkoliv handicapovaným. Osoby s určitou mírou handicapu se často stěhují do Zlína právě proto, že se jim město snaží vyjít vstříc nejen po technické stránce. Tito lidé zde mohou pohodlně využívat služby (lékařské, poradenské, sociální atp.), které potřebují. Podle Odboru sociálních věcí Magistrátu města Zlína bylo ke dni 18. 1. 2009 evidováno celkem 4 023 handicapovaných osob s trvalým bydlištěm ve městě Zlíně z celkového počtu necelých 80 000 obyvatel města Zlína, což je poměrně hodně (Interní materiály Sociálního odboru MMZ, 2010).

3.1 Technická bezbariérovost

Technická bezbariérovost ve městech (tedy i ve Zlíně) se řeší pomocí různých projektů, které bývají financovány z různých zdrojů. Mezi hlavní finanční zdroje města Zlína patří kromě soukromých finančních darů **Evropský fond pro regionální rozvoj a Regionální operační program Střední Morava**. Při přípravě jednotlivých projektů vychází město Zlín především z dokumentů **Dopravní politiky ČR pro léta 2005-2013** a z **Národního programu mobility pro všechny** z roku 2008. V posledních letech se město Zlín zaměřilo hlavně na zpřístupnění služeb hromadné dopravy znevýhodněným skupinám osob, mezi něž patří mimo jiné i osoby s tělesným postižením. Toto zahrnuje nejen bezbariérové úpravy autobusových a trolejbusových zastávek, ale i bezbariérové přístupy ke všem těmto zastávkám, mezi něž patří především přechody pro chodce v jejich blízkosti (Interní materiály Oddělení koordinace projektů MMZ, 2010).

Bezbariérové úpravy zastávek ve Zlíně

Vybrané zastávky jsou hodně využívány osobami se zrakovým či tělesným handicapem, kterým nastupování a vystupování do/z autobusu/trolejbusu činí nějaký problém. Realizace bezbariérových úprav zastávek by tak měla tyto problémy odstranit, zvýšit plynulost dopravy a zvýšit komfort cestování veřejnou dopravou. Tyto projekty jsou financovány z dotací Regionálního operačního programu regionu soudržnosti Střední Morava a ze Státního fondu dopravní infrastruktury, programu zaměřeného na bezpečnost dopravy a mobilitu. Projekty trvají od roku 2007. Je potřeba, aby se bezbariérové úpravy ve Zlíně stále rozvíjely. Všechny tyto projekty byly (a jsou) předem konzultovány se zástupci sdružení han-

dicapovaných spoluobčanů a se zástupci jednotlivých dopravců. Cílem projektů je zpřístupnění veřejné dopravy osobám se sníženou schopností pohybu či orientace, dále starším osobám a rodičům s dětskými kočárky (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010).

V roce 2007 se bezbariérově upravovaly tyto zastávky:

- Prštne – směr centrum, směr Malenovice
- Nám. Práce – směr centrum, směr Malenovice
- Nám. Míru – směr nám. Práce (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

V roce 2008 se bezbariérově upravovaly zastávky:

- Pod Babou – směr centrum, směr Jižní Svahy (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

Projekt bezbariérových úprav zastávek realizovaný v letech 2008-2009:

- Dlouhá – směr Cigánov
- U Zámku – směr Jižní Svahy, směr centrum
- Družstevní – směr Kocanda, směr centrum
- Slunečná – směr Kocanda, směr centrum
- Křiby – směr Kocanda, směr centrum
- Česká – směr Kocanda, směr centrum (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

V roce 2009 se bezbariérově upravovaly tyto zastávky:

- Cigánov – směr centrum, směr Vršava
- Bařova nemocnice – směr Cigánov, směr Bartošova čtvrť
- Podhoří sídliště – směr centrum, směr Malenovice
- Vysoká mez – směr Vršava, směr centrum (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

Na rok 2010 jsou naplánovány bezbariérové úpravy zastávek ve dvou etapách. Těmito zastávkami jsou:

- Padělky IX – směr centrum, směr Krajská nemocnice
- Zahradnická – směr Malenovice, směr centrum
- Růžová – směr centrum
- Padělky I – směr Vršava
- Kostelec-lázně – směr Štípa-pošta
- Kostelec-U Řadovek – směr Štípa-pošta, směr centrum (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

Bezpečné a bezbariérové přechody pro chodce ve Zlíně

Tento projekt, který se má realizovat v letošním roce (2010), řeší problematiku bezbariérového a bezpečného pohybu osob na přechodech pro chodce. Jedná se o přechody, které jsou v blízkosti zastávek veřejné dopravy, na kterých již proběhla, probíhá nebo se plánuje úprava k bezbariérovosti. Úpravou těchto přechodů se vytvoří ucelené bezbariérové a bezpečné přístupy nejen pro handicapované osoby. Cílem je zvýšit bezpečnost na osmi přechodech pro chodce přes frekventované komunikace a zpřístupnit tyto přechody i osobám s omezenou schopností pohybu a orientace (Interní materiály Oddělení koordinace projektů MMZ, 2010).

Jedná se o:

- přechod na ul. Štefánikova
- přechod na ul. Nová cesta
- přechody na ul. Sokolská – lokalita Cigánov
- přechody na ul. Sokolská – lokalita Padělky (Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství MMZ, 2010)

Ostatní projekty týkající se bezbariérovosti ve městě Zlín

Mezi tyto projekty patří například opravy chodníků, stavby budov občanské vybavenosti atd. Všechny tyto úpravy, opravy, stavby musí splňovat požadavky bezbariérovosti, které ukládá vyhláška č. 369/2001 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících

užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace (Interní materiály Oddělení koordinace projektů MMZ, 2010).

3.2 Sociální bezbariérovost

V současné době působí ve městě Zlín dvacet čtyři poskytovatelů sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením, především příspěvkové organizace, obecně prospěšné společnosti, občanské sdružení a další. Pro osoby s tělesným postižením na invalidním vozíku jsou stěžejní především dvě z těchto organizací a to „HANDICAP (?)“ Zlín a Centrum pro zdravotně postižené Zlínského kraje. Obě tyto organizace mají mimo jiné snahu zprostředkovávat osobám se zdravotním postižením kontakt se společenským prostředím.

„HANDICAP (?)“ Zlín

Toto humanitární sdružení si klade za cíl především hledat cesty, jak bourat bariéry mezi lidmi a podporovat pracovní i společenské aktivity lidí se zdravotním postižením. Kromě osobní asistence, dopravní služby a sportovního klubu zrakově postižených poskytuje toto sdružení také možnost návštěvy Klubu dětí a mládeže. Klub pořádá tematické aktivity pro děti a mládež s rozličným druhem zdravotního postižení, pobytové akce a zážitkové integrační programy (HANDICAP, 2001). K pravidelné činnosti klubu patří kroužek dramatický, herně – sportovní, keramický, taneční, výtvarný a s prvky arteterapie (Interní materiály humanitárního sdružení HANDICAP Zlín, 2010). K pobytovým akcím patří letní tábory, zimní tábory, HIPO jarní tábory (s koňmi) a víkendové pobyty. Dále Klub dětí a mládeže pořádá různé sportovní utkání, kulturní akce, soutěže a hry (HANDICAP, 2005). Sdružení „HANDICAP (?)“ Zlín se také aktivně účastní různých akcí pro veřejnost, čímž dosahuje svého cíle bourat bariéry mezi lidmi. Mezi tyto akce řadíme např. akci Cihlu ze dne 9. června 2009, kde vystoupily dívky z tanečního kroužku a Paraparádu, kterou každoročně pořádají studenti z Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (HANDICAP, 2009).

Centrum pro zdravotně postižené Zlínského kraje

Hlavním posláním tohoto občanského sdružení je zabezpečit lidem se zdravotním postižením poradenskou pomoc v nepříznivých sociálních situacích. Jejich cílem je dosáhnout toho, aby provedená poradenská pomoc napomohla klientům ke kvalitnějšímu a nezávislejšímu životu (Katalog sociálních služeb Zlínského kraje, 2009). Kromě poradenské činnosti

se klienti CZP-ZK mohou účastnit organizovaných sportovních aktivit, např. sledge hokeje, hokeje na elektrických vozících a šachového klubu. Jedno odpoledne v týdnu má CZP-ZK pronajatou tělocvičnu v blízkosti svého centra, kde si klienti mohou zahrát florbal, curling, basketbal, boccii a další sálové sporty (Zlínské aplikované sporty, 2009). Mimo tyto pravidelné činnosti pro osoby se zdravotním postižením je CZP-ZK také aktérem jednorázových akcí, kterými jsou např. Rozvojový kemp (se sportovním zaměřením), plavecká štafeta, Ceros Cup (turnaj v ruských kuželkách), Valašský moby dick (sportovní odpoledne zaměřené na rybaření) a další akce (Interní materiály CZP-ZK, 2010). Další významnou službou CZP-ZK zdravotně postiženým osobám je částečná spolupráce s MMZ na rozvoji bezbariérovosti ve městě Zlín a snaha zmapovat přístupnost jednotlivých veřejně přístupných objektů ve Zlíně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT VÝZKUMU

V současné době se stav bezbariérovosti ve městech České republiky oproti letům minulým zlepšuje, především v těch větších. Města mají zájem o začlenění tělesně postižených spoluobčanů, tedy i vozíčkářů, do společnosti. Pro splnění tohoto cíle vytvářejí různé projekty podporující technickou bezbariérovost, např. bezbariérové MHD, bezbariérové chodníky, bezbariérové přechody pro chodce, bezbariérové vstupy do veřejně přístupných budov (jako jsou úřady) atd. Těmito projekty se města snaží vyjít vstříc nejen tělesně postižených spoluobčanům, ale také seniorům či rodičům s kočárky. Mezi tato města, která bezbariérovost podporují, patří i krajské město Zlín.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak osoby s tělesným postižením na invalidním vozíku vnímají bezbariérovost ve Zlíně, zda jsou vybraní respondenti spokojeni či nespokojeni s bezbariérovostí ve městě svého bydliště – ve Zlíně a zda Zlín splňuje požadavky a nároky handicapovaných osob na invalidním vozíku na bezbariérovost v tomto městě.

Výzkumné otázky

Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v úředních budovách?

Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v restauračních zařízeních?

Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v budovách volnočasových aktivit?

4.2 Předpoklady výsledků výzkumu

Předpokládám, že technická bezbariérovost v úředních budovách bude dostatečná, tím pádem se osoba na invalidním vozíku dostane do všech pracovišť úřadu. Dále nepředpokládám, že v restauračních zařízeních bude stoprocentní technická bezbariérovost, protože mnoho z nich je vybudováno v různých typech prostorů (sklepní prostory, vyvýšené podlaží atd.) a není k těmto zařízením vybudován přístup pro handicapované na invalidním vozíku. Myslím si, že volnočasová zařízení budou na handicapované občany na invalidním vozíku připravená, tudíž technické bariéry nebudou. Předpokládám, že u sociální bezbariérovosti problémy nebudou, protože v dnešní době jsou handicapovaní lidé na invalidním vozíku úspěšně integrováni do zdravé populace, tudíž nejsou žádnou výjimkou.

4.3 Druh a metody výzkumu

Pro svoji práci jsem si zvolila kvalitativní druh výzkumu, protože budu zpracovávat data získaná u malého počtu respondentů. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu budu moci v průběhu výzkumu ještě měnit dle potřeby výzkumný problém. Švaříček, Šed'ová, a kol. (2007) uvádějí, že podstatou tohoto druhu výzkumu je do hloubky a kontextuálně prozkoumat široce definovaný jev a zjistit o něm co největší množství informací.

Jako výzkumnou metodu ve své práci jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor a participační neboli zúčastněné pozorování.

Polostrukturovaný rozhovor je považován za nejrozšířenější metodu rozhovoru, neboť dokáže řešit spoustu nevýhod nestrukturovaného i plně strukturovaného rozhovoru. V této metodě rozhovoru si tazatel vytváří určité schéma, které je pro něj závazné. Toto schéma většinou popisuje okruhy otázek, na které se budeme respondentů ptát (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Otázky rozhovoru

Úvodní otázky

1. Jaký je druh Vašeho postižení?
2. Jak dlouho jste na invalidním vozíku?
3. Co si představujete pod pojmem bezbariérový přístup?
4. Jste obecně spokojen/a s bezbariérovostí ve Zlíně?
5. Změnilo se na bezbariérovosti Zlína něco v posledních letech?

Úřední budovy

1. Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?
2. Jak hodnotíte komunikaci a přístup od personálu?
3. Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?
4. Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?

Restaurační zařízení

1. Jak často navštívujete restaurační zařízení?

2. Máte nějaké své oblíbené? Jaké a proč?
3. Jak se Vám tady líbí?
4. Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?
5. Jak hodnotíte komunikaci a přístup od personálu?
6. Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?
7. Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?

Budovy volnočasových aktivit

1. Máte nějaké své oblíbené místo ve Zlíně, kam chodíte trávit svůj volný čas? Jaké a proč?
2. Jak se Vám tady líbí?
3. Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?
4. Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?
5. Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?

Zúčastněné pozorování je takový druh pozorování, ve kterém sledujeme studované jevy v prostředí, ve kterém se odehrávají. Zúčastněné pozorování se mu říká proto, že dochází k interakci mezi pozorovatelem a pozorovanými účastníky, i když pozorovatel nezasahuje do odehrávajícího se jevu (Švaříček, Šedřová a kol., 2007).

Okruhy pozorování

1. popis fyzického prostředí
2. způsob chování a komunikace personálu a klienta – tělesně postižené osoby na invalidním vozíku
3. neverbální komunikace respondenta

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Základním souborem jsou osoby s tělesným postižením na invalidním vozíku ve Zlíně. Výběrovým souborem jsou tři osoby bydlící ve městě Zlín. Tyto osoby jsem si vybrala záměrně s pomocí pracovníka občanského sdružení „HANDICAP (?)“ Zlín. Jsem si vědoma

toho, že tento soubor není reprezentativní, proto není možné výsledky mého výzkumu vztahovat na celou populaci tělesně postižených osob na invalidním vozíku.

Jiřina – 22 let

Slečna Jiřina má svalovou atrofii, osteoporózu nejvyššího stupně a problémy se zrakem a sluchem. Zrakové a sluchové problémy má jako jediné už od narození, ale i přesto na ni tyto problémy nejsou na první pohled viditelné. Na invalidním vozíku je od roku 2004, tedy šestým rokem. Pohybuje se jak na mechanickém, tak i na elektrickém vozíku. Při pohybu na elektrickém vozíku je samostatná, ovšem na mechanickém vozíku potřebuje asistenci, kterou jí většinou dělá její otec. Slečna Jiřina na mne zapůsobila jako velice živý a aktivní člověk, který by neustále něco podnikal a rozhodně se nebojí říct svůj názor. Pod pojmem bezbariérový přístup si slečna Jiřina představuje rovnost s ostatními a „*bez násilí, bez pomoci se dostat někam*“, protože dle jejího názoru zde asistenti nejsou pořád. Obecně s bezbariérovostí ve Zlíně spokojena není, srovnává ji s Prahou, kde je to podle ní o 100 % lepší. Ovšem přiznává, že v posledních letech se bezbariérovost ve Zlíně zlepšuje, po technické stránce především chodníky a po sociální hlavně komunikace s lidmi.

Vladimír – 28 let

Pan Vladimír má již od narození dětskou mozkovou obrnu, tudíž je na invalidním vozíku celý svůj život. Pohybuje se převážně na elektrickém vozíku, a přestože má svého asistenta, se kterým se stýká až pětkrát týdně, je ve většině činností samostatný. Pan Vladimír je, řekla bych, introvertní člověk, který má sice své ideály, ale co se týká bezbariérovosti, je smířený se situací, jaká je a snaží se jí přizpůsobit. Pod pojmem bezbariérový přístup si představuje možnost všude se dostat: „*Aby bylo všude prostě dobrá dostupnost, aby lidi byli k sobě ohleduplní. Aby lidi byli aji slušní a tak. Samozřejmě musím být slušný aji já*“. Zda se na bezbariérovosti ve Zlíně v posledních letech něco změnilo, si netroufal pan Vladimír hodnotit. Všimá si ale, že se přebudovávají zastávky MHD, i když on osobně MHD nevyužívá.

Tomáš – 38 let

Pan Tomáš má svalovou atrofii, díky níž je upoután na invalidním vozíku, jak sám říká, „*odjakživa*“. Používá elektrický vozík a jeho asistentka je mu nápomocna především při vzdálenějších přesunech po městě, ale i při cestách mimo město Zlín. Pan Tomáš je velice inteligentní a znalý člověk. Myslím si, že si dokáže poradit ve všech situacích. Působil na

mne velice klidným, až rozvážným dojmem. Pod pojmem bezbariérový přístup si představuje „průměrně inteligentní lidi“. Budovy si vybírá podle počtu schodů. Říká: „*Když tam udělají schody, tak si nezaslouží za to, abych je navštěvoval. To je pod moji úroveň*“. Podle něj se na bezbariérovosti Zlína v posledních letech určitě něco změnilo, „*když se dělají ty nové věci, tak se mi zdá, že aspoň to tam někdo jako se snažil řešit, když už to nevyřešil optimálně*“.

5 PRŮBĚH VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem si záměrně vybrala devět veřejně přístupných zařízení z oblasti úředních budov (Česká pošta, Magistrát města Zlína, Raiffeisen Bank), restauračních zařízení (kavárna Adria Grande, restaurace Tam Tam, restaurace Devítka) a budov volnočasových aktivit (Městské divadlo Zlín, OC Zlaté Jablko, Dům umění) v centru města Zlína. V těchto vybraných budovách respondenti zhodnotili jejich technickou i sociální bezbariérovost. Konkrétně jsem s každým respondentem zrealizovala tři rozhovory na třech různých místech. S každým respondentem jsem si necelý týden předem telefonicky domluvila individuální schůzku v závislosti na jejich volném čase. Rozhovory jsme realizovali v zařízeních, jež jsou předmětem mého výzkumu. Nejprve jsme vybrané zařízení prošli a po jeho prozkoumání jsme si sedli na klidné místo, kde jsme udělali rozhovor týkající se dané budovy. Během procházení i rozhovorů jsem si zapisovala poznámky k pozorování. Všem respondentům jsem před začátkem rozhovorů vysvětlila důvod výběru mého výzkumu a jeho cíl. Také jsem respondenty ujistila o anonymitě rozhovorů a možnosti neodpovědět na otázku, pokud sami nebudou z jakéhokoliv důvodu chtít.

5.1 Časový harmonogram

Stanovení cíle	15. 10. 2009
Příprava výzkumného projektu – sestavení dotazníku pro rozhovor	17. 12. 2009
Dotazování respondentů – metoda rozhovoru a průběžného pozorování	8. – 16. 3. 2010
Vyhodnocení rozhovorů	25. – 28. 3. 2010
Shrnutí výsledků – závěr, doporučení	20. 4. 2010

5.2 Způsob zpracování dat

Data jsem získala rozhovorem a pozorováním. Rozhovory jsem si s dovolením respondentů nahrála na diktafon a poté přepsala odpovědi respondentů do písemné podoby. Ke zpracování dat jsem použila metodu prostého výčtu. Podle Miovského (2006) je tato metoda na hranici kvalitativního a kvantitativního přístupu, neboť prostřednictvím této metody vyjadřujeme vlastnost daného jevu, která se týká např. toho, v jakém poměru výskytu byl tento jev k jinému jevu nebo jak často se tento jev vyskytuje.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výsledky výzkumu jsem rozdělila do tří oblastí na základě míst, která jsme s respondenty navštívili (úřední budovy, restaurační zařízení, budovy volnočasových aktivit). V každé oblasti jsem rozebrala odpovědi respondentů na příslušné otázky z dotazníku.

6.1 Úřední budovy

1. otázka – *Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?*

S respondenty jsem navštívila tři různé typy úředních budov, z nichž ani jedna neměla ideální vstup. Budova České pošty sice měla nájezd, ale bez pomoci druhé osoby se člověk na invalidním elektrickém vozíku do budovy nedostane. Jiřina doslova řekla: „*nájezd tu sice je, ale malá zatáčka*“. (Příloha P II – obr. 1)

Vladimír k této otázce konstatoval: „*bud' je to přístupné a jdu tam, anebo to přístupné není a nejdu tam*“.

S posledním respondentem jsem navštívila Raiffeisen Bank na ulici Kvítková. Tomáš poukázal na těžké dveře, otevírané manuálně směrem ven: „*kdybych šel bez doprovodu, tak nemám šanci*“. (Příloha P II – obr. 2)

2. otázka – *Jak hodnotíte komunikaci a přístup od personálu?*

Jak se zmínili všichni tři respondenti, komunikace záleží na jednotlivých lidech. Slečna Jiřina odpověděla: „*u mladých to jde, vy jste takoví ohební, starší nejsou tak ochotní*“.

Pan Vladimír tuto otázku zhodnotil: „*ale jo, lidi jsou ochotní*“.

Respondent Tomáš odpověď na tuto otázku vztáhl na konkrétní situaci, kterou jsme zažili v Raiffeisen Bank, konkrétně řekl: „*Jste viděla, že paní mě chtěla vyhnat na druhou pobočku, což by byla poslední věc a to už bych se ozval. To už bych se nejen pasivně neotočil s výrazem v tváři, jako - myslíte to vážně?*“.

3. otázka – *Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?*

Z pohledu Jiřiny je na poště bezbariérovost splněna na 90-95 % a na otázku, zda splňuje svůj účel, odpověděla: „*asi jo*“.

MMZ podle respondenta Vladimíra svůj účel splňuje.

V Raiffeisen Bank mají podle Tomáše štěstí, protože zde mají ochranku, která je v případě nutnosti ochotna pomoci, například při manuálním otevírání dveří. Řekl: „já si myslím, že měli štěstí, že nemuseli nic upravovat“.

4. otázka – Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?

Podle Jiřiny by se před vstupem na poštu měl rozšířit nájezd. Jako další by změnila výšku vyvolávacího systému, který je nyní umístěn v nedostupné výšce pro vozíčkáře.

Vladimír by na MMZ nezměnil nic, byl s ním spokojen.

V Raiffeisen Bank by Tomáš vyměnil manuálně otevírané dveře za samootevírací, čímž by podle něj paradoxně ušetřili. Druhou věc, na kterou Tomáš upozornil, je výška přepážky mezi personálem banky a klientem (klient – vozíčkář přes přepážku nevidí na úředníka). Kromě toho uvedl: „tak vyhodil bych tu paní“.

Pozorování

Česká pošta

Nejprve jsme navštívili se slečnou Jiřinou a jejím doprovodem, otcem, Českou poštu. Vstup na poštu je sice bezbariérový, ale i tak Jiřina upozornila na to, že zatáčka nájezdu před vstupem je malá, že na elektrickém vozíku by se tam nevytočila. U manuálně otevíraných dveří směrem ven je umístěn zvonek s mezinárodním znakem bezbariérovosti (Příloha P II – obr. 3). Jiřina si to pochvalovala. Dostala by se dovnitř i bez doprovodu, pokud by ovšem překonala již zmíněný nájezd. Uvnitř pošty se dá bez problémů pohybovat na invalidním vozíku. Výtku měla k výšce umístění vyvolávacího systému.

Nikdo z personálu si nás nevšiml, nepřišel se nám nabídnout s pomocí. Možná, kdyby zde slečna Jiřina byla sama, bylo by tomu jinak. Takhle personál možná spoléhal na to, že se o Jiřinu „postaráme“ my, její doprovod. Jiřina byla uvolněná, klidná, sebevědomá, stále se mnou udržovala oční kontakt, hovorná.

Magistrát města Zlína

Před hlavním vstupem do magistrátu je nájezd, ale hned za dveřmi jsou schody (Příloha P II – obr. 4). Bezbariérový vchod do budovy je zadním vchodem, k němuž jsme se dostali přes dvůr, který zřejmě slouží i pro zásobování restaurace, jež je v přízemí magistrátu. Značky na zdech magistrátu i na zemi nás spolehlivě dovedly k bezbariérovému vchodu. Nepřipadalo mi to ale zcela důstojné, aby jakákoliv osoba vstupovala do tak významné

budovy zadním vchodem přes dvůr. U vchodu je zvonek, kterým si osoba na invalidním vozíku může přivolat pomoc. Ovšem ne sama, protože zvonek je usazen vysoko a osoba na invalidním vozíku na něj nedosáhne (Příloha P II – obr. 5). My jsme se naštěstí dovnitř dostali. Za tímto zadním vchodem je výtah, kterým jsme se dostali do všech míst budovy magistrátu. Chodby jsou široké, dá se na nich bez problémů pohybovat. Panu Vladimírovi se nelíbí nízké prahy, které jsou ve všech vstupech z chodeb do místností. Ty jsou ale nepatrné a jak jsme si vyzkoušeli, dají se bezpečně překonat i na elektrickém invalidním vozíku. Pracovnice magistrátu, kterou jsme potkali na chodbě, se nám nabídla s pomocí. Sehnala nám i klíče od bezbariérového WC. Byla velice ochotná a chovala se k nám mile. V budově magistrátu byl Vladimír zamlklý, nechtělo se mu moc odpovídat na moje otázky, vypadal už unaveně, ale klidně. Udržoval oční kontakt.

Raiffeisen Bank

Pan Tomáš přijel se svým doprovodem k Raiffeisen Bank autem. Problém nastal hned při parkování, nebylo totiž kde zastavit. Nenašli jsme ani parkovací místo pro vozíčkáře. Zaparkovali tedy na silnici u žluté čáry (žlutá čára označuje místo, kde se nesmí stát). Vstup do budovy byl bez nerovností. Vstupovalo se mechanicky otevíranými těžkými dveřmi směrem ven, které jsem já měla problém otevřít, natož pan Tomáš na invalidním vozíku. Úřední místnost je plná přepážek a stolů, není lehké se tam pohybovat s invalidním vozíkem, aniž by člověk nezavadil například o palmu v květináči. Naprosto nevyhovující je i „první přepážka“, ke které klient jako první přijde a tam ho personál odkáže k příslušnému stolku. Tato přepážka je hodně vysoko a sami jsme viděli, jak si paní úřednice v první chvíli Tomáše vůbec nevšimla.

Výše zmíněná paní se k panu Tomášovi chovala naprosto neprofesionálně. I přesto, že viděla, že je na invalidním vozíku, nechtěla mu s jeho požadavkem vyhovět s tím, že momentálně zde není osoba, která by mu ho vyřídila a poslala ho na druhou pobočku, která není v blízkosti. Tomáš se ohradil tím, že měl problém zde zaparkovat a na druhou pobočku už nehodlá jít. Úřednice asi po dvaceti minutách, co jsme tam s Tomášem stále čekali, zavolala kolegu, který už byl naštěstí mnohem přívětivější, a zdálo se mi, že se neprofesionální chování své kolegyně snažil napravit. Okamžitě se Tomáše ujal a jeho požadavek bez odkladu vyřídil. I přes snahu tohoto kolegy byl Tomáš chováním úřednice pohoršen. Pan Tomáš byl ze začátku k úřednici klidný a přátelský, po její negativní odezvě ale znejistěl a

znervózněl. Při kontaktu se mnou a se svou asistentkou se choval uvolněně a snažil se vypadat klidně.

6.2 Restaurační zařízení

1. otázka – *Jak často navštěvujete restaurační zařízení?*

U této otázky se odpovědi respondentů značně lišily. Vladimír odpověděl: „*skoro vůbec*“.

Naproti tomu Jiřina navštěvuje restaurační zařízení dvakrát až třikrát do týdne, konkrétně jednu svou oblíbenou hospůdku poblíž domova.

Tomáš se při návštěvách restauračních zařízení řídí především počasím – za chladného počasí a v zimě nenavštěvuje tato zařízení skoro vůbec.

2. otázka – *Máte nějaké své oblíbené? Proč?*

Všichni dotazovaní respondenti mají své oblíbené restaurační zařízení. U všech se jedná o zařízení v těsné blízkosti jejich domova (což považovali za stěžejní), kde už je stálější návštěvníci zařízení znají, kde mají své přátele a je tam dle jejich názoru i příjemný personál. Přesto Jiřina uvedla: „*ale někomu se tam líbit nemusí, jezdí tam furt kamiony*“.

3. otázka – *Jak se Vám tady líbí?*

Se slečnou Jiřinou jsem navštívila kavárnu v obchodním centru Zlaté Jablko. Přístup do této kavárny hodnotila Jiřina jako perfektní, a proto se v ní cítila příjemně.

S Vladimírem jsme rovněž podnikli cestu do obchodního centra Zlaté Jablko, ale tentokrát jsme se zastavili v restauraci v horním patře budovy. S restaurací byl Vladimír spokojený ani ne tak pro její vzhled, jako spíše pro její přístupnost. Uvedl: „*můžu se sem dostat a všude, kde se můžu dostat, tak tam se mě líbí*“.

S panem Tomášem jsme provedli šetření jedné restaurace poblíž centra města. Nyní budu citovat jeho odpověď k dané otázce: „*moc ne, především díky omezené volbě výběru stolů*“ (většina je na bariérovém vyvýšení) „*přístupné stoly mají k úplnému zajetí nevhodnou konstrukci*“.

4. otázka – *Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?*

Pro Jiřinu a Vladimíra byl přístup do budovy bezproblémový.

Pan Tomáš měl výhrady k nerovnosti chodníku před vstupem do budovy a dále dodal: „*ovládání výtahu je pro mě bez doprovodu problém*“. (Ovládací panel ve výtahu je ve vertikální poloze, což může vozičkáři činit problém – nedosáhne na horní tlačítka. Příloha P II – obr. 6)

5. otázka – Jak hodnotíte komunikaci a přístup od personálu?

Slečna Jiřina tuto otázku komentovala slovy: „*záleží na lidech*“.

Pan Vladimír odpověděl: „*oni už se dneska naučili, jo, že ti lidi prostě patří do společnosti, takže jako dobrý*“.

Dotazovaný Tomáš na mou otázku reagoval stručně: „*běžné*“.

6. otázka – Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?

S bezbariérovostí v kavárně byla Jiřina spokojená, avšak díky tomu, že byla na mechanickém vozíku. „*S elektrickým by to bylo horší*“ (elektrický invalidní vozík).

Na tuto otázku neodpověděl Vladimír jen za sebe, ale z hlediska přístupnosti poukázal i na „*lidi s kočárkami*“. Podle něj bych se měla zeptat personálu restaurace, jestli tento provoz navštěvují i hosté s kočárky a lidé na invalidním vozíku. Podle toho se zjistí, zda je tato restaurace po bezbariérové stránce vyhovující či ne.

Tomáš s bezbariérovostí v restauraci poblíž centra města spokojený jako Jiřina a Vladimír nebyl. Doslova uvedl: „*je to bezbariérový standard*“. Nevyhovující je podle něj prostor bezbariérového WC.

7. otázka – Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?

Respondenti se ve všech třech případech daných restauračních zařízení shodli, že by se měly upravit (neboli vyvýšit), případně vyměnit stoly.

Tomáš opětovně poukázal na nerovnosti chodníku před vstupem do budovy: „*opravil bych chodník před bezbariérovým vstupem*“.

Pozorování

kavárna (cukrárna) Adria Grande

Vstup do prostoru kavárny je bezproblémový, žádný schodek. Boxy jsou sice blízko sebe, ale s opatrností jsme se s invalidním vozíkem dostali na vybrané místo. Na jakémkoliv místě bychom si ale sednout nemohli, kvůli těsnosti stolů a židlí. Jiřina vypadá spokojeně, její

otec nahlas přemýšlí, jestli s vozíčkem nezatarasili průchod k prodejnímu pultu. To si ale nemyslím, na průchod kolem vozíčku je místa dost.

Ihned po usazení k nám přišla číšnice. Jednotlivě se nás ptala, co si kdo přejeme. Jiřina si ji po objednání pití znovu zavolala a objednala si zákusek. Číšnice byla přátelská, nedělala při komunikaci mezi Jiřinou, jejím otcem a mnou rozdíl. Bez problémů s Jiřinou komunikovala. Slečna Jiřina byla v restauraci sebevědomá, klidná, komunikovala s číšnicí bez jakýchkoliv problémů, nestyděla se.

restaurace Tam Tam

Vstup do prostoru restaurace je bez jakýchkoliv překážek. Většina stolů restaurace je na vyvýšeném místě, takže osoba na invalidním vozíku se tam nedostane a je v podstatě určeno, kam si má sednout (Příloha P II – obr. 7). To ale panu Vladimírovi nevadilo, tvářil se spokojeně, byl rád, že mohl pohodlně vozíkem zajet až ke stolu.

Obsluha restaurace si nás po chvíli všimla, a tak jsme si mohli objednat. Návštěva osoby na invalidním vozíku číšníka nijak neznervóznila, vypadalo to, že je na takovéto návštěvy zvyklý. Vladimíra bral jako sobě rovného, choval se k němu a mluvil na něj velice profesionálně. V restauraci na mě Vladimír působil velice klidně, přátelsky, usmíval se a byl hořorný. Komunikace s číšníkem mu nedělala žádný problém.

restaurace Devítka

Zaparkovali jsme na velkém parkovišti před restaurací. Vchody do budovy jsou dva a oba bezbariérové (Příloha P II – obr. 8). Do restaurace, která je ve druhém patře, vede velký výtah. Tomáš si na něm pochvaloval to, že jedna jeho strana je prosklená a může se dívat ven. Naopak vytkl vertikální polohu ovládacího panelu. Na horní tlačítka nedosáhne. Restaurace je velká, je tam spousta stolů, ale většina z nich je na vyvýšeném stupni, jsou tedy pro Tomáše nevyhovující (Příloha P II – obr. 9). Jediné stoly, ke kterým se Tomáš s invalidním vozíkem dostane, jsou stoly uprostřed restaurace. Ale i ty nejsou zcela vyhovující. Jejich konstrukce je taková, že Tomáš má problém se dostat až ke stolu, a to i s pomocí své asistentky. Po několikátém pokusu to oba vzdali a Tomáš se ke stolu musel natočit bokem. Restaurace má bezbariérové WC, které samotnému Tomášovi vyhovuje. Pro dva lidi (osobu na invalidním vozíku a jeho asistenta) tam ale dostatek místa není.

Obsluha restaurace byla příjemná, chovala se k Tomášovi stejně jako ke mně a jeho asistentce. Číšník nám i ochotně odemkl bezbariérové WC, které bývá zamknuté a o klíč se

musí požádat u baru. Při zkoumání bezbariérovosti v této restauraci byl Tomáš klidný, ze začátku vypadal až nadšeně, především z možnosti výběru dvou bezbariérových vchodů. Při rozhovoru udržoval oční kontakt, s obsluhou restaurace komunikoval bez problémů, nestyděl se.

6.3 Budovy volnočasových aktivit

1. otázka - *Máte nějaké své oblíbené místo ve Zlíně, kam chodíte trávit svůj volný čas?*

Jaké a proč?

Slečna Jiřina má více oblíbených míst. Často navštěvuje basketbalovou halu, kroužek Klubíčko, a jelikož má ráda přírodu, tak chodí po parku. Řekla o sobě: „*já se ráda tulám*“.

Pan Vladimír nemá své oblíbené místo, které navštěvuje. Dokonce říká, že volný čas nemá, spíše se toto dá definovat, že z hlediska svého handicapu je pro něj vše prací a námahou, tudíž si neodpočine.

Nejvíce si volný čas užívá pan Tomáš, který se pravidelně účastní tréninků florbalu ve sportovní hale „na Zeleném“. „*Někdy zajdu na rockový koncert*“, také rád chodí do kina a občas zajde do divadla.

2. otázka - *Jak se Vám tady líbí?*

Jiřina a pan Vladimír se shodli na tom, že vybrané místo mého šetření (tzn. u Jiřiny Městské divadlo Zlín a u Vladimíra OC Zlaté Jablko) jim vyhovuje jak z hlediska dostupnosti, tak i z pocitu příjemnosti daného prostředí.

Dotazovaný Tomáš se neuměl rozhodnout, zda se mu v Domě umění líbí, či ne. Na otázku doslova odpověděl: „*vlastně nevím*“.

3. otázka - *Jak hodnotíte bezbariérovost při vstupu do budovy?*

Jiřina hodnotí vstup do Městského divadla Zlín jako stoprocentně bezbariérový.

Pan Vladimír na otázku odpověděl poněkud neurčitě: „*Bud' to přístupné je a jdu tam, anebo to přístupné není a nejdu tam no*“.

Respondent Tomáš konstatoval, že přístup do tohoto zařízení je nevyhovující a dále dodal: „*Pokud nevyšlu doprovod, aby zjistil víc. A pokud by nebylo „něco“ v přízemí tak zase nic*“.

4. otázka - *Myslíte si, že je zde bezbariérovost dostatečná a že splňuje svůj účel?*

Jiřina opět konstatovala, že Městské divadlo Zlín je dostatečně bezbariérově řešené.

Pan Vladimír reagoval stejně, jako v předchozí otázce, že bezbariérovost je řešena individuálně, co se týká obchodů, jejich vstupů, šíře uliček mezi regály atd. Dále dodal, že je to samozřejmě o lidech, prodávácích, zda vyhoví: „*jsou věci, které nejdou posunout, ale které jdou, tak jdou no*“ nebo vyhoví tím, že jsou nápomocni a dotyčnou věc vozíčkáři podají.

Tomáš k Domu umění ve Zlíně řekl: „*Bezbariérovost je nedostatečná. Prakticky vylučuje moji návštěvu*“.

5. otázka - *Co a jak byste na bezbariérovosti v této budově změnil/a?*

Dotazovaná Jiřina by neměnila na bezbariérovosti Městského divadla Zlín nic, plně jí vyhovuje.

Vladimír by v OC Zlatém Jablku nechal upravit dispozici vybavení v některých obchodech. Konkrétně vstupní bezpečnostní rámy, ke kterým uvedl: „*je tam na těch provozovatelích, proč tam ty rámy mají, že jo*“.

Tomáš na tuto otázku odpověděl: „*vzhledem ke stáří budovy a blízkému stěhování už asi nic*“.

Pozorování*Městské divadlo*

Vstup do divadla je z boční strany, ale i přesto je naprosto vyhovující, v cestě nepřekáží žádný schodek, přechod z venkovní části dovnitř budovy je plynulý (Příloha P II – obr. 10). Vchod je zcela důstojný pro imobilní spoluobčany. Problém by nastal, pokud by osoba na invalidním vozíku šla do divadla bez doprovodu, protože madlo dveří je ve standardní výšce a dveře se otevírají směrem ven.

Jakmile jsme vstoupili dovnitř, všimla si nás pracovnice divadla, která se nás sama ochotně ujala a s velice příjemným přístupem, který si chválila především Jiřina, nás provedla po všech místech, které jsme chtěli vidět. Z návštěvy divadla byla slečna Jiřina velice nadšená, přestože divadlo moc nenavštěvuje. V divadle vypadala Jiřina trochu nervózně, neklidně, ohlížela se kolem. Přesto semnou při rozhovoru udržovala oční kontakt a byla přátelská.

obchodní centrum Zlaté jablko

Tato budova je nová, měla by tedy splňovat požadavky na bezbariérové užívání osobami s omezenou schopností pohybu a orientace. Bezbariérové jsou dva ze čtyř vchodů do budovy, každý z jedné strany. V OC jsou výtahy, do kterých se sice vejde i elektrický vozík, ale je to natěsno. Spousta obchodů má před vstupem nebo hned za vstupem schody, takže jsou pro osobu na invalidním vozíku nedostupné (Příloha P II – obr. 11). Všechny obchody mají bezpečnostní rámy, ale invalidní vozík jimi bez problémů projede.

Namátkou jsme vstoupili do dvou přístupných obchodů (oba bez schodů). V obou případech za námi po chvíli přišla prodavačka obchodu s nabídkou pomoci. Pan Vladimír byl potěšen ochotou obou prodavaček. On sám prý moc nakupovat nechodí. Při procházení obchodním centrem byl pan Vladimír trochu nervózní a vypadal nejistě. Přisuzuji to většímu množství lidí, kteří se za ním ohlíželi.

Dům umění

Tato budova je už starší, proto nespĺňuje požadavky bezbariérovosti. Před vchodem do budovy jsou čtyři schody, které na první pohled vylučují návštěvu osoby na invalidním vozíku (Příloha P II – obr. 12). Na opačné straně budovy je vchod, který je spíše pro personál a mi osobně připadal jako překážková dráha, neboť se musel překonat prudký nájezd, úzké dveře, jakási komora a dlouhá chodba. Po překonání všech těchto nástrah se osoba na invalidním vozíku dostane do hlavního sálu, kde probíhají koncerty. Budova má i další patro, ve kterém probíhají různé výstavy, tam ovšem vedou jenom schody, tudíž je toto patro pro osobu na invalidním vozíku bez druhé osoby (někdy i s ní) nedostupné. Prostory WC v budově jsou hodně úzké, invalidní vozík se tam nedostane.

Jelikož před hlavním vstupem do budovy jsou schody, vešly jsme dovnitř jen já a doprovod Tomáše. Okamžitě se nás ujal pracovník Domu umění, který nás velice ochotně provedl po budově a ukázal nám i zadní vchod, kterým se osoby na invalidním vozíku dostávají do hlavního sálu. Upozornil nás, že je třeba předem dát telefonicky vědět, že přijede osoba na invalidním vozíku, protože se může stát, že brána, která vede k zadnímu vchodu, bude uzamčená (Příloha P II – obr. 13). Informoval nás také o tom, že Dům umění bude přestěhován do nově vznikajícího centra, a to bude bezbariérové. Tomáš mi připadal klidný, až flegmatický k stavu bezbariérovosti Domu umění. Vypadal vesele, při rozhovoru se mnou udržoval oční kontakt.

7 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Z rozhovorů vyplynulo, že všichni respondenti jsou s úrovní bezbariérovosti ve Zlíně spíše smířeni než spokojeni a jsou ochotni přizpůsobit se i nevyhovujícím podmínkám bezbariérovosti, a to i v případě, že jim to podvědomě vadí. Všichni tři respondenti se shodli na tom, že v současné době jsou začleněni do společnosti jako rovnoprávní občané, tudíž s nimi lidé podle toho jednají. Stále se ale najdou výjimky, kdy s nimi lidé zachází jako s nesvéprávnými či méněcennými.

Doporučení

Doporučila bych MMZ, aby jeho příslušné odbory (zabývající se bezbariérovými úpravami, opravami a stavbami) více spolupracovaly s organizacemi, jež vytváří lidem s tělesným postižením na invalidním vozíku zázemí. Dále bych doporučila při plánování i realizaci úprav, oprav a staveb praktické prozkoumání „terénu“ osobou s tělesným postižením na invalidním vozíku. Jen takováto osoba může nejlépe popsat, co a jak je třeba udělat a může vznést návrhy, které by bez její přítomnosti mohly být přehlédnuty.

7.1 Úřední budovy

Výzkumná otázka: **Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v úředních budovách?**

Na budově České pošty si slečna Jiřina pochvalovala speciální zvonek pro vozičkáře, který je umístěn ve vhodné výšce zvenčí budovy a slouží k přivolání personálu, který se o klienta na invalidním vozíku postará. Výtku měla k poloze vyvolávacího systému, který se jí zdál příliš vysoko. Bezbariérovost v této budově vnímá Jiřina jako dostačující.

Magistrát města Zlína má přístup bezbariérový, ale hned poté ve vestibulu následuje několik schodů. Tuto problematiku má MMZ řešenou zadním vchodem ze dvora, ale tento vchod není zcela důstojný pro imobilní spoluobčany. I přes tento malý nedostatek byl pan Vladimír s celkovou bezbariérovostí spokojen a vnímá ji jako na výborné úrovni. O úrovni bezbariérovosti svědčí i přístup personálu. Hned po vstupu do budovy se nám nabídla s pomocí jedna z úřednic.

Překvapivé bylo bezohledné jednání pracovnice v Raiffeisen Bank, která si pana Tomáše po jeho vstupu do místnosti ani nevšimla a kvůli vyřízení daného požadavku ho chtěla po-

slat na druhou, vzdálenější pobočku. Respondent vnímá bezbariérovost v této budově jako naprosto nedostačující, především z pohledu sociální bezbariérovosti.

7.2 Restaurační zařízení

Výzkumná otázka: **Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v restauračních zařízeních?**

Cukrárnu, ve které jsem provedla šetření se slečnou Jiřinou, ona vnímá jako standardní. Jediné, čemu věnovala větší pozornost, byly velikosti uliček mezi jednotlivými stoly, které se jí zdály úzké. Přesto jsme si mohli vybrat kterékoliv stůl a bez větších problémů se k němu dostat.

Vladimír obecně upřednostňuje přístupnost restauračních a jiných zařízení na úkor své spokojenosti s nabízenými službami. Proto byl s navštívenou restaurací spokojen i přesto, že si nemohl díky vyvýšení většiny stolů vybrat libovolné místo, ale prakticky bylo předem určeno, ke kterému stolu si sedneme. Pan Vladimír vnímá bezbariérovost v navštívené restauraci jako dobrou, byl s ní spokojen, i co se týká přístupu personálu.

Pan Tomáš byl velice nadšen z možnosti výběru ze dvou bezbariérových vchodů a skleněného výtahu. Nadšení ovšem opadlo při vstupu do restaurace. Jako velice negativní vnímá to, že si nemůže sám vybrat, kam si sedne, ale že je mu místo přiděleno. Většina stolů v restauraci je totiž na vyvýšeném podlaží, na které nemá vozíčkář šanci se dostat.

7.3 Budovy volnočasových aktivit

Výzkumná otázka: **Jak vnímají lidé na invalidním vozíku bezbariérovost v budovách volnočasových aktivit?**

Městské divadlo Zlín je podle slečny Jiřiny stoprocentně bezbariérové, vnímá ho jako na perfektní úrovni, se vším byla spokojena. Vstup do budovy je sice z boku, ale zcela důstojný pro imobilní spoluobčany. Příjemně nás překvapila pracovnice divadla, která nám sama velice ochotně nabídla prohlídku prostor divadla. I toto přispělo k celkové spokojenosti slečny Jiřiny.

Pan Vladimír byl s OC Zlaté Jablko vzhledem k novosti budovy spokojen. Přesto si myslím, že prostory obchodů se daly vyřešit lépe. V některých obchodech jsou například scho-

dy, takže vozíčkáři není vstup dovnitř prakticky umožněn. Jako další nedostatek hodnotím, stejně jako Vladimír, velikost uliček mezi regály (stojany) v jednotlivých obchodech. Tento problém je řešitelný, ale záleží na provozovatelích těchto obchodů, jak moc si váží svých zákazníků a jsou schopni se jim přizpůsobit.

Bezbariérovost v Domě umění pan Tomáš moc neřešil, protože je plánováno budovu v blízké budoucnosti přestěhovat do nově vznikajícího centra. Dům umění je stará budova, která požadavkům bezbariérovosti nevyhovuje. Vstup pro vozíčkáře je možný pouze zezadu (musí se to předem, nejlépe telefonicky, domluvit) a pouze do přízemí. Do prvního patra vedou jenom schody, bez jakékoliv plošiny. Také prostory WC jsou naprosto nevyhovující. I přes tyto velké nedostatky nás potěšil pracovník Domu umění, který nás po budově provedl.

mezinárodní symbol přístupnosti

ZÁVĚR

Předmětem mé bakalářské práce bylo popsat úroveň bezbariérovosti ve městě Zlíně z pohledu vybraných respondentů. Z hodnocení řady lidí a z vlastní zkušenosti soudím, že úroveň bezbariérovosti je zde na vyšší úrovni než v okolních městech. Velký podíl na tom má nejspíše to, že Zlín je krajské město. Má tedy i více finančních prostředků na realizaci projektů souvisejících s bezbariérovostí. Také zde působí mnoho organizací poskytujících osobám s tělesným postižením různé služby. Tyto organizace jsou schopny se o bezbariérovost ve městě částečně zasadit. I samotný Zlín má snahu tělesně postiženým osobám pohyb po městě co nejvíce usnadnit. Přes tuto snahu se ale najdou místa, kde je bezbariérovost nedostačující. Jedná se spíše o detaily, např. sice bezbariérové WC, ale bez dostatečného prostoru pro vjetí invalidního vozíku.

V teoretické části se zabývám vysvětlením pojmů tělesné postižení a typy tělesných postižení, kompenzační pomůcky pro osoby s poruchou hybnosti, kvalita života těchto osob, jejich integrace do společnosti, bezbariérovost. Dále uvádím konkrétní kroky města Zlína vedoucí k větší úrovni bezbariérovosti.

Samotný pojem bezbariérovost můžeme vnímat ze dvou hledisek. Tím prvním je bezbariérovost technická, druhým pak bezbariérovost sociální. Bezbariérovým prostředím je především takové prostředí, které je dostupné nejen zdravé osobě, ale i osobě s tělesným postižením. Pro tvorbu technické bezbariérovosti, jak postupovat v jednotlivých fázích plánování a projektové dokumentace, je stěžejní hlavně Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj ze dne 4. října 2001 č. 369/2001 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak osoby s tělesným postižením na invalidním vozíku vnímají bezbariérovost ve městě Zlíně a zda jsou s ní spokojeni. Výzkumu se účastnili tři respondenti s tělesným postižením, kteří používají invalidní vozík a bydlí ve Zlíně. S každým z nich jsem prozkoumala tři typy zařízení (úřední budovu, restaurační zařízení a budovu volnočasových aktivit). Dohromady tedy devět různých zařízení ve Zlíně.

Jak vyplynulo z výzkumu, respondenti jsou s úrovní bezbariérovosti ve Zlíně smířeni a vnímají ji jako dostačující. Výjimkou je pobočka banky Raiffeisen Bank, kterou respondent označil jako naprosto nevyhovující především po stránce přístupu pracovníků ke klientům.

Druhou, avšak opačnou výjimkou je Městské divadlo, které respondentka vnímá naopak jako zařízení na vysoké úrovni, včetně přístupu pracovníků k návštěvníkům divadla.

Určitě by stálo za to ve výzkumu dále pokračovat a prozkoumat úroveň bezbariérovosti v dalších veřejně přístupných zařízeních nejen ve městě Zlíně, ale i v jiných městech. A to nejlépe s pomocí osob, které se v daném místě pohybují a znají ho a pro něž jsou bezbariérové úpravy určeny. Jedině tak lze získat reálný pohled na situaci bezbariérovosti v těchto zařízeních. Díky těmto šetřením se budou moci dále provádět kroky k bezbariérovosti a tím bezbariérovost ve zkoumaném místě splní svůj účel.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDO VÁ, P., JEŘÁBKOVÁ, K., RŮŽIČKOVÁ, V. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8.
- BENDO VÁ, P. *Manuál základních postupů jednání při kontaktu s osobami s tělesným postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1631-1.
- ČECHO VÁ, V., MELLANOVÁ, A., ROZSY PALOVÁ, M. *Speciální psychologie*. 2. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1999. 174 s. ISBN 80-7013-243-4.
- FILIPIO VÁ, D. *Projektujeme bez bariér*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-86552-18-7.
- *Interní materiály Centra pro zdravotně postižené Zlínského kraje*. 2010
- *Interní materiály humanitárního sdružení HANDICAP Zlín*. 2010
- *Interní materiály Odboru dopravy a silničního hospodářství Magistrátu města Zlín*. 2010.
- *Interní materiály Odboru koordinace projektů Magistrátu města Zlín*. 2010.
- *Interní materiály Sociálního odboru Magistrátu města Zlín*. 2010.
- JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 356 s. ISBN 80-7184-823-9.
- KÁBELE, F. a kol. *Somatopedie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-533-5.
- *Katalog sociálních služeb Zlínského kraje – Sociální služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením*. Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Zlínského kraje. Zlín: Zlínský kraj, 2009.
- KRAUS, J., ŠANDERA, O. *Tělesně postižené dítě: jeho psychologie, léčba a výchova*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 178 s.

- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002. 200 s. ISBN 80-247-0179-0.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník (2. svazek)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9.
- SKOPEC, J. *Bezbariérové řešení staveb*. 2. vyd. Praha: ARCH, 2005. 80 s. ISBN 80-86165-96-5.
- SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 232 s.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, M., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., ŠTECH, S. *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-929-4.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha : Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VÍTKOVÁ, M. *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

- CHUDÁREK, Aleš. *HANDICAP Zlín* [online]. 2001 [cit. 2010-04-25]. Cíle a poslání. Dostupné z WWW: <<http://www.handicap.cz/index.php?idkat=3>>.
- CHUDÁREK, Aleš. *HANDICAP Zlín* [online]. 2005 [cit. 2010-04-25]. Co je KDM. Dostupné z WWW: <<http://www.handicap.cz/index.php?idclanku=161&idkat=5>>.
- *HANDICAP Zlín* [online]. 2009 [cit. 2010-04-25]. Jednodenní akce. Dostupné z WWW: <<http://www.handicap.cz/index.php?idclanku=442&idkat=44>>.
- *ZLÍNSKÉ APLIKOVANÉ SPORTY* [online]. 2009 [cit. 2010-04-26]. Naše sporty. Dostupné z WWW: <<http://zas.webnode.cz/>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CZP-ZK	Centrum pro zdravotně postižené Zlínského kraje
DMO	dětská mozková obrna
MHD	městská hromadná doprava
MMZ	Magistrát města Zlína
např.	například
OC	obchodní centrum
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Kompenzační pomůcky

PŘÍLOHA P II: Místa šetření

PŘÍLOHA P I: KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

obr. 1 mechanický vozík

obr. 2 elektrický vozík

obr. 3 sportovní vozík

obr. 4 chodítko

obr. 5 sedačka do vany

obr. 6 nůž s kolmou rukojetí

obr. 7 nájezdová rampa

obr. 8 schodolez

obr. 9 scalamobil

PŘÍLOHA P II: MÍSTA ŠETŘENÍ

obr. 1 malá zatáčka před Českou poštou

obr. 2 dveře u Raiffeisen Bank

obr. 3 zvonek na České poště

obr. 4 schody před vstupem do MMZ

obr. 5 zvonek u zadního vchodu MMZ

obr. 6 ovládací panel ve výtahu

obr. 7 restaurace Tam Tam

obr. 8 dva bezbariérové vchody

obr. 9 restaurace Devítka

obr. 10 boční vstup do Městského divadla

obr. 11 vstupy do obchodů – Zlaté Jablko

obr. 12 schody před vstupem do Domu umění

obr. 13 zadní vstup do Domu umění